

TÖRTÉNETI LAPOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi iroda: Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

Tartalom: B. Bánffy Györgyné, br. Wesselényi Zsuzsánna naplója. (V. s befejező közlemény.) Közli K. Papp Miklós. — Okmányok és levelek az 1613-ik évtörténetéhez. Közli Szilágyi Sándor. — A bécsi titkos levéltár okleveleiből. (X. közlemény.) — Levéltári adatok a XVI. és XVII. század történetéhez. (II. közlemény.) — Az 1848—49-ik évek történetéhez. (II. közlemény.) Közli K. Papp Miklós. — Tárca: A magyar nemzeti színészet történetéhez. (IV. közlemény.) Közli K. Papp Miklós.

B. BÁNFFY GYÖRGYNÉ, B. WESSELÉNYI ZSUZSÁNNA NAPLÓJA.

Közli: K. Papp Miklós.

(Vége.)

Fiuknak oktatás.

Annak az Obersternek leányi vagnak, azért magára vigyázzon. Az első P.-nak is megengedte előbb ez haszontalanságot, s már most benne van s ki nem segítheti, azért ne várja tőlök, hanem maga őrizze magát.

Az practica geometriát járja, s Cornides Uramhoz levél írásba fogom kérni.

Nekünk irjon minden héten.

Kapitány Potrocokival a Lagerben való

lételiről beszéljek Istókkal, közlegényekkel nem lehet, azért valami tiszttel legyen együtt.

Pestről mindjárt tudósítson, hogy mikor indul és hova.

Musikást és rajzolókat efélét nem kell fogadni, míg nekünk nem jelenti, s engedelmet tőlünk nem kap. Istent tiszteljétek, féljétek minden dolgaitokban, ő hozzá ragaszkodjanak segedelmért, ő felségétől várjanak.

Engem mindenről tudósítani kell, hol voltak, mit olvasnak, mikor, miért pirongattak, mikor indul Istók, hogy jutott Kállaihoz, micsoda alkalmatossággal, és hogy

Felette hirtelen ne barátkozzanak,

Erővel valaki nyakára ne kössék magokat.

A kinek jó szívit tapasztalják, ahhoz viszont jó szívvvel legyenek, annak szere(te)tit megtartani igyekezzék; senkit ki ne kaczagjanak.

Ha veszik észre, hogy valakinek terhére vagnak, vonják el magokat.

Ok nélkül magokat ne curálják, feredőzzék.

Az az principium nem jó, hogy az rossz helyekről elvonni akarván magát, egy személyhez tartott, ne tartson egy személyhez is, mert ez is elvonja az eszét tanulástól és egyéb jótól, hanem szép könyvekkel, isteni félelemmel, tisztességes mulatsággal, mint musika, rajzolás, ezektől könnyű magát elvonni az rossz társaságtól.

Ha valami tál, fejérmű s egyéb eféle kívántatik, . . . csináltassák meg az magok pénzekből, s én megfizetem.

Az stabtiszteknél keressék az szeretetet, a többi azután türhetőbb.

Ez négyet főként megtartsátok, 1-mo az Istent féljétek, ő Felségével könyörgéseitek által szüntelen társalkodjatok. A szent Istennek mindenütt jelenvalósága s tudósága szüntelen szemetek előtt forogjon, mert így lesztek minden jóban foglalatások, az rosztól magatokat oltalmazók.

2-do. Minket születeket, tanítókat elmétekből ki ne vessetek, s minden dolgokban meggondoljátok, ha vajon az a beszéd, cselekedet, a kit tenni akartok, tetszenék-é az ti születeknek, az mi jó intéseinket gyakran magatokban repetáljátok.

3-tio. Olvasni egy nap is el ne mulasztátok, mikor lehet, többet, mikor nem, kevesebbet, de egy napot se mulassatok el.

4-to. Magatok hivatalotokban való kötelességet, mentől jobban lehet, teljesítsétek. Minden héten egyszer irjanak nekem. Minden hónapban mit költenek, küldjék el. Farkas az új köntösit ne viselje.

Losoncziival csináltassa meg az fekete nadrágát és szolgálja köntösit és az fehér leibláját.

Istók az papucsát csináltassa meg.

De Incze Uram nélkül az efélét ne vegyék.

Az fejr selymes nadrágját kimosni is lehet, de arra mind ahoz tudókat kell kérni, nehogy valaki tudatlan kezibe adja Istók, hogy elrontsák.

El ne vesszen az könyvek főként, mert megharagszom.

Az könyveket utra jól el kell rakni papiros közé, mert különben elromlik.

Tudósítsanak vacsorát kapnak-é.

Papucsra Istóknak és papucs csattra ugyan Istóknak, magáéból adja s megküldöm.

Barackvirág szín posztót nadrágnak. Magáéból adja, s megküldöm.

Findzsiára 3 máriást Gyurinak.

Kiesi tojókára, kibe ibrikjeket s még szennyeseket is rakják. Megadom nekik.

Vászonra Györgyi köntösihez és gombra ugyanahhoz.

Gombra az köntösre 6. R. forintot Megküldöm nekik.

Az Csehországban venni való holmi listáját az pénzhez tegyem s adjam átol Istóknak

Farkas kocsjáról beszéljek, hogy álljon, s mit adjon érette.

Az német tanító professornak végire járván Kornides, ha több kell egy hónapra egy aranyánál, felhagyhat rajta.

Uj könyveket Istók, Gyuri nem irta listájába, azért irassam oda.

Az könyvek listáját, kit még ezután küld Hoffman, az praeceptornak adjam átol, hadd lássa, ki melyiké.

Drágább costot soholt se fogadjon, mert ugy nem jön az pénzivel.

Fein inge ha szakad, el ne ajándékozza, vesse, mert ha meglátom, elékérem, jó az keszkenyőnek, Stiwel Mansetnak.

Csufolkodást kezd már véle egy valaki, de fel se vegye, ne sokat legyen véle.

Betegségeket is megirják, irassák, mert ha mástól meghallom, ebül járnak.

Zoványi különösön vigyázzon, csufolkodásra, . . . mián eshető bajra, s tudósítson.

Kállaival Csehországba való indulásról, és hogy ő is, mindenről tudósítson, egészségről, hogy élnek, dicsérik-é, hibáznak.

Bezárják az ajtót, mikor tanulni akar-nak, mert azok réájok járnak. Tanuljanak, olvassanak.

Ha hibáznak is, megirják, ezt veszem kedvesen.

Nagy ládát adják el, csináltassanak apró tojókat az árán.

Irassák le hárman magokat, felküldöm az pénzt réá, kicsibe 2 aranyért. Farkas szép köntösiben, Istók az zöld uniformában, György is tisztu uniformában, de megkeressék Incze Uram segedelme által az jobb képirót.

Én az költségben mindent bővebben irtam, azért a hol csak lehet, ersparoljanak, s tegyék azt egy külön zacskóba, s utra jó lesz.

Még arról is tudósítson, minthogy itt az magáéból, hogy alkudta az alkalmatossággal, és hogy megyen.

Az ón dolga így van: a tál nyom egyik 2 fontot és fertályt, kell Istóknak 2 tál, ez együtt nyom 4 fontot és felet, ezt fizetik 15 garasával, teszen 67 garast. A tányér nyom 24 latot, kell Istóknak 6 tányér, együtt nyom 4 fontot és felet, ezt fizetjük 14 garasával, teszen 63 garast; és így a 2 tál, 6 tányér együtt lesz 6 R. forint, 30 xr. Az Istók nevit csináltassák réá, és az listába is irják fel,

fizessék ki, én megküldöm. Györgynek is csináltassanak, de csak ha én a pénzt megküldöm réá.

OKMÁNYOK ÉS LEVELEK az 1613-ik év történetéhez.

Közli: Szilágyi Sándor.

Mint tudva van ez év Báthory Gábor megöletésének és Bethlen Gábor székfoglalásának éve; nagy fontosságú, eseményekben gazdag év ez. Az alább következő okmányok és levelek nemcsak érdekes részletekkel nevelik eddigi ismereteinket, hanem — mi fő — a magyarországiak törekvéseit az erdélyi ügyekbe elegyedni, s azokra döntőleg befolyjni, sok részben új világításban tüntetik fel. Nekem úgy tetszik, hogy e levelek nagy része Dóczy lefoglalt irományaival került a kamarai levéltárba, ki a machinatióknak, fondorlatoknak központja volt.

1613. febr. 28.

I.

Magnifice Domine. Salutem ac officii commendationem.

Accepi literas a Magnifica Dominatione Vestra per Joannem Horvát; qui una cum literis protulit mihi reversale chirographi charissimae parentis meae Catherinae Mecinska manu subscriptum. Quibus me admonet ad satisfaciendum; fateor me teneri, rogo tamen Magnificam Dominationem Vestram ut metum conveniat jure amicitiae et vicinitatis, me semper paratum comperiat ad obsequia amicitiae colenda. Quidam mihi ignotus dictus Georgius Simonis in districtu Patakiensi commorans (nullo jure) magna afficit injuria subditos ditionis meae, causa mercimonii in Ungariam proficiscentes, quae latius Joannes Horvát exhibitor harum literarum Magnificae Dominationi Vestrae relaturus. Rogo itaque Magnificam Dominationem Vestram meae innotentiae testimonium exhibeas: Peto, effice, ut de integro mihi justitia administretur rem gratam faciet Magnifica Dominatio Vestra; meque in omnibus negotiis in Regno nostro transagendis promptum ad

obsequia semper reperiet. Datum Docliae ultima die Februarii.

Magnificae Dominationis Vestrae

Amicus ad officia paratissimus

ANDREAS Á KUROZOZHI

Meczynski Comes m. p.

Kivül más kézzel: Exhibitae Posonii 22. Martii 1613.

Külczim: Magnifico Domino Domino Michali Lorándfi amico et Vicino mihi semper honorandissimo.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1613. márcz. 8.

II.

Spectabilis ac Magnifice domine Patrone mihi gratiosissime.

Servitiorum *stb.* commendationem *stb.*

Két rendbéli levelét vöttem tegnap, nagyságodnak. Egyik Bécsbe 22. Februarii költ, másik Posonba 27 die Februarii költ; mely nagyságod leveleiből értvén elsöben az nagyságod jó egészséges állapotját, azon istennek hálákat adtunk, mely jó egészséges állapotban engedje isten nagyságodat láthasuk is. Mi is, istennek hála, nagyságos uram, türeható állapattal vagyunk még, az kiket isten megmarasztalt közülünk. Csakhogy az mint irám nagyságodnak és Kohári uram által meg is izentem mind lovas gyalog; rend minden nap untatnak fizetésekért és búcsuznak; az úristen tudja mennyi költséggel sok szép szómmal csendesitem naponként öket, félvén attúl, hogy az egész gyalogság fel ne keljenek és az ő felsége itt való végházát pusztán ne hagyják; az viceudvarbirót számtalan kérésemmel arra vettem, hogy az gyalogoknak kinek d. 25, kinek d. 32 vett torokban, biztatván, hogy Kis Lukács uram elérkezik s megfizet nekik, de mint drabant, ők abban keveset hisznek. Kecseli uram pedig sine commissione camer(a)e nem ad egy pénzt is senkinek. Hanem immár értvén, hogy nagyságod az ország gyüléséig közinkbe nem jöhet, kérem az istenért is nagyságodat, hogy nagyságod úgy proponálja ez dolgot mind ő felségének s mind az uraknak, hogyha ezeknek meg nem fizetnek, az gyalog

pusztán hagyja ez ő felsége házáat. Az katonák pedig Kohári uram hallottára fejenként protestálnak, hogy valámig nem fizetnek nekik, semminemű szolgálatiban ő felségének, palatinus urunknak és nagyságodnak egy nyommá sem megyen egyik is, akár mint parancsoljam nekik. Ezeket én tisztem s kötelességem szerint tartozom nagyságodnak megírnom, kirúl mind Dengeleghi uram fogott nagyságodnak írnya s mind pedig Csomaközy Péter uram. Búza is itt több nincs az két várbéli asztagnál. Az mi az több állapotunkat illeti, egyébképen az hívséges szolgálatunkban és vigyázásunkban fogyatkozás nem lenne. Az mindnyájunk csendességére és ez helybeli gondviselésért akarom vala az nagyságod alájüvetelit; de továbbra nézve sok okai vannak, kikért hasznosabb az nagyságod ott fenn léti az gyűlésen, kiben mind istenünknek s mind hazánkknak és az mi kegyelmes urunknak ő felségének, engedje isten, hasznoson szolgálhasson nagyságod etc. Az ő felsége császár urunk és az nagyságod parancsolati szerént éjjel-nappal vigyáztatok; az mi hírek Erdélybe voltak; arrúl Kohári uram ő felségének s nagyságtoknak eleget viszen. Az mi az máramarosi állapot felé való hirt illeti, az tatárok felől mi hireim érkeztek vala, azt is felküldtem nagyságtoknak. Irtam vala Kendi Tamás uramnak, hogy gyűlést hirdettetne ide Szakmárra; mit irt mind az hírek felől s mind az gyűlés felől, im nagyságodnak küldtem levelet és ha mi ujabbat esmét érthetek, sietséggel tudtára adom nagyságodnak; én kijöveleekben most az tatárnak kételkedem; mit ennék annyi ló? Holnap Somkútra megyek nagyságos uram, hétfőn megjövök, ez négy holnap alatt hadd vegyek új eget. Onnan Kendi uramat, úgy tetszék Dengelegi és Csomaközi uraméknak, hogy beküldjem Máramarosban, érthessen bizonyost és hogy addig congregatiójok ne is legyen, így tetszék ő kegyelmeknek. Várad felé, Döbröczön felé sincs semmi oly hir, az végbeli törökök felől sincs, hanem nagy csendességgel halljuk őket lenni; Rédei Ferenczczel szembe is volt Dengelegi uram, de semmi gonosz hirt nem mondott. Lészen mindenfelé vigyázásom, elhiggye nagyságod, és nagyságodnak megírom, ha mit ért-

hetek. etc. Sennyei urammal igen várjuk alattomban onnan belől emberünket, ki ha mit hoz, nagyságodnak megírom. Az ő felsége utolsó levelét még be nem küldtük, féltvén Kohári uramat, ha intercipiálása lett volna. Annak kezekhez való iktatás(a)ban is immár módot és jó occasiót várunk, kirúl ezután ért bővebben nagyságod.

Mind Sándor János uramat, egyebeket is én megbiztattam az nagyságod hasznos és szép alájüvetelivel; kinek ő kegyelmek igen örülnek és az ő felsége szolgálatjára készek is ő kegyelmek, csak az módját hozza alá nagyságod. etc. Az palatinus urunkhoz felment követei Gábornak meg nem tértek; ő neki minden reménsége ott helyheztetett, tudja nagyságod.

Hogy pedig ő felsége nagyságodat ez szép új becsületes tiszttel látogatta, igen örülöm, adja az uristen nagyságodnak ennél is nagyobb kegyelmességgel lehessen ő felsége. etc. Értem, nagyságos uram, hogy az én kicsin alázatos szolgálatom még eddig kedves volt mind ő felsége s mind nagyságtok előtt; elhiggye azt nagyságod, megmondott szóm szerént és kötelességem szerént meg akarok tisztemnek felelnem, valamire isten segít; nagyságod is meggondolván tavaly is, noha kötelességem nem tartotta; de ő felségének s ez helynek és az nagyságod böcsületinek én megfeleltem; ki miá nem két-három ezer forint kárban estem, kiért nekem se ő felsége gratiája se senkié eddig nem volt, hanem megtapasztalván az nagyságod hozzám való szeretetét, sok külső s belső fogyatkozásimmal is elég káros ily gondban forganom, mindazáltal könyörgök nagyságodnak, hogy nagyságod én rúlam se feletkezék el szegény vicéjérül és szolgáljárúl, kit mind ő felségének s mind nagyságodnak szolgálhassak meg. Értegettem minemű gratiával látogatta ő felsége nagyságodat; kit bizony igen örülök, adja az uristen, ezután többel lehessen ő felsége nagyságodnak. etc. Kohári uramhoz is mind én s mind az két város mint viselhetők magunkat, nagyságod magától ő kegyelmétül megértheti. etc. Mind az nagyságod parancsolatja szerént, mind az rossz állapotunkra nézve én eléggé sollicitálom az ő felsége kamoráját, de frustra, im most is

eléggé irék. etc. Csomaközi Péter uramnak az nagyságod leveleit in hac parte mindenkor megmutattam; ő kegyelmének isten után vitéz öcsceivel együtt nagy bizodalma vagon; én is könyörgök nagyságodnak, nagyságod cselekedjék minden jót ő kegyelmekkel. etc. Az nagyságod szép áldását az én szerelmes árva atyámfával együtt, adja isten, szolgálhassam meg nagyságodnak; ki legyen, Sennyei uram öcsém nagyságodnak megjelentheti; velem együtt nagyságod árva szolgálója. etc. Az mi az Vajda [uram dolgát illeti; az gyermekkorból kiköttem (*sic*), az mivel ő kegyelmének tartoztam, megadtam, ha ő kegyelme veszi, ennekutána is én jó szívvvel szolgálhatok ő kegyelmének. etc. Az követeket aláhozta-e ő felsége Posonba, örömet érteném nagyságod irásából; az Kis Tóbiás postáját Báthory is felküldte hozzájok Kohári urammal való szembe létele után. etc.

Ad 16. diem Martii Gábor Váradra jü; az Tormáné asszonyom tartotta leánt, ki Bánfi Péterné, utjába meg akarja visitálni és az hűgát Lónyay Farkasnak akarja adnya; az vice lovászmestere által jobbik lovát most Rédeinek elvitette, fl. 500 küldött volt érette; de nem merte elvenni. etc. Az nagyságod szolgálái, lovai, majorsági jól vannak. Pater uram az kertbe igen forgódik, kikről az ő kegyelme leveléből bővebben érthet nagyságod. etc.

Az én sógor uram, Gyulaffi Miklós uram, ki nagyságod alázatos szolgálója velem együtt, ő felsége után a Mense Decembri és azulta itt is volt continue velünk az szolgálatban és vigyázásban; szeretettel való szolgálatját ajánlja nagyságodnak. etc. Sok írásomról nagyságod megbocsásson. Tartsa és áldja meg isten nagyságodat bódog életben. Datum Ex Arce Szakmár 8. die Martii Anno Domini 1613.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

Servitor addictissimus

G. PERNESZI mpria.

P. S. Ezen órában érkezék hirem bizonyos helyről, török császár Drinápolyban érkezettimmár (mondják, hogy az pestis előtt is jött volna oda), de az mellett hadait is hivatja, nagy készüléttel is mondják lenni. Fűvezér

pasáját Erdélyre akarja bocsátani, Naszuff pasát. Izenték azt is, az tengeren is nagy hada léssen. Ha mi újabb érkezik, kötelességem szerént éjjel-nappal tudtára adom nagyságodnak. etc.

G. P. mpria.

Külczim nincs.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

III.

1618. apr. 26.

Spectabilis ac Magnifice Domine Patrone mihi gratiosissime.

Servitiorum *stb.* commendationem *stb.*

Az nagyságod 10. Aprilis irt útolszori levelét Farkas György uram, nagyságod jámbor fűszolgája megadá, mely mégis Posonból költ. Hogy ő kegyelme szerelmes háza népének halálos betegségét vitték volt, hihető, nagyságos uram, mert ide felette hirtelen halálok forognak. Mindazáltal, legyen hála istennek, oly állapattal értem ő kegyelmétül, hogy találta, nem sokára komákat fog hivo-gattatni. Az nagyságod parancsolatja szerént pedig ha miben nekem Farkas György uram parancsol aránt magamat az mit nagyságod nekem parancsol: parancsolja, hogy az instructióhoz tartsa preten-dáljon (ne adja isten, mig elmé fel-birom) nagyságod parancsolatin mi fogyatkozás pedig valamiben esnék, ki talám némelyek itéleti szerént eshetett, vagy eshetik is, nagyságod oly uram, az én goromba elmémnek, nem szán()szándokkal való cselekedetemnek tulajdonitja; kirül nagyságodat megengesztelem, azon leszek.

Itt az ő felsége házában mindnyájan ez óráig szép csendességgel vagyunk, az kiket isten még ez életben megtartott; hanem Ambrús deákot, amaz vén embert 22. die Aprilis gutaütés által kivéve nagy hirtelen isten ez világból; azon nap nyársolták fel törvény után azt az legényt is, az ki az szegény német pattantyúst megölte volt úti társaságában.

Az nemes vármegye követei megjöttek, sem magokat, sem leveleket nem láttam; gyűlést hirdettettek hirem nélkül ad 1. diem Maji; isten azt adván érnünk, ha mit ő ke-

gyelmek tractálnak, vagy valamit concludálnak, nagyságodnak tudtára adom.

Hogy az emberek értik immár, az német praesidium állapotja miben maradt (mintha nagy jónkra volna) csendesb elmével vannak és inkább fogtak az épülethez is.

Dengelegi uram köztünk nem lehet, nagyságos uram, 1. Maji, mert Erdélybe kellett menni, kirúl nekem mely igen ir, nagyságod irásából megláthatja ő kegyelmének.

Huszt felől semmi gonosz hírünk nincsen; lecsendesedék az tatár hír is etc. Erdély felé sincs sem török, sem egyéb rosz hírünk, mert ha mit értünk is, pápás hírnek halljuk hogy nevezték, az oly jó keresztyén, láttassa meg.

Giczij András két fű brassai polgárral immár régen Szebenben vagyon; száz gyalog őrszi szállásokon őket, hogy senki velek ne szólhasson és hogy bántása ne legyen; mivelhogy nagyságos uram, Tököli uram ő nagysága és Putnoki uramék vannak zálogban Brassóban, megesküvén az brassaiak, hogyha Giczinek és az két polgárnak holtok, veszedelmek történik, konczrúl konczra hányják az zálogokat (kitül egyiket oltalmazza isten.) Vagyon emberünk oda be, kinek most is hat forint költséget in Aureis adtam; mivel bocsáttuk be, nagyságod magunktól megérti, meghozván isten nagyságodat; kit most ebben hagyok; ezféle emberekre én immár harmincznyolcz aranyat költöttem, isten látója s magok, kibem hogy tők, nagyságodnak arról az kamorával hanem ő felsége dolgaiban járta állapotot isten előmben rendelé, hogy 21. die mensis Maji lenne holmi atyától maradt házoknál, mely állapotomat illeji szerént (sic) én külömben nem vihettek véghez, hanem vásárlásnak okáért Kassára kellene mennem; az is penig úgy lehetne meg, ha nagyságod parancsolná az két város birájának, hogy kocsim eleiben adna az két város hat lovat, mivel nagyságod Kassára létekor nekem is bizonyos okokért fel kell érkeznem és mennem; nagyságodnak ily parancsolatja érkezvén én általam az postán hozzájok tudom, megcselekednék. Az jó istennek neve legyen áldott, semmi rettegő állapot előttünk nem

lévén, hadd mennék fel éjjel-nappal kocsin Kassára, nagyságos uram, vásárlásimat ott elvégezvén, éjjel-nappal ez helybe sietnék, ne vallanék (kötelességem miá) ily gyalázatot, kire engem indit, nagyságos uram, ez is, hogy úgy értjük, nagyságod Kassáról Ungvárra megyen; ki ha úgy lenne, nekem elég nehéz lenne, ha nagyságod ez én tisztességes örömöm napján velem, alázatos szolgáljával nem lehetne, Kassán is mulatván nagyságod egynehány nap, netalán ott is érném nagyságodat. Az vitézek fizetelenségek felől is ugyanakkor informálhatnám mindenképen nagyságodat magam seregképében. Parancsoljon nagyságod az felől is, hogy meddig és mennyi lovast bocsássak, küldjek nagyságod böcsületes személye eleiben, kik jó szívvel is mennek. etc.

Goris áruló hajdut semmiképen Kún László uramtól be nem kérhetém, nagyságos uram, igen félő, hogy elszaladt nevü alatt elbocsátják; nagyságodat mégis kérjük fejeként, hogy nagyságod irjon Kún László uramnak, adja be ez ő felsége házában, az törvény itt is megbünteti az árulót.

Az szegény Sennyei uram igen beteg ember; ma betegedett meg az szegény asszonyom is házanépe; nem tudom, mint adja isten dolgokat ő kegyelmeknek; vannak nagy búsulásban, semminemü conclusiót nem érnek. Ezek után hozza meg isten nagyságodat jó egészséges, bódog életben hamar való nap. Datum ex Arce Szakmár 26. die Aprilis, Anno Domini 1613.

Spectabilis ac Magnificae dominationis Vestrae

Servitor addictissimus
G. PERNESZI mp.

P. S. Az nagyságod szolgálai, lovai, minden majorsági jól vannak felől, mind sok szép vetése felől, tudom nagyságodnak búségesen.

Külczim: Spectabili ac Magnifico Domino Andreae Dóczy de Nagy-Lucse stb. Cassoviae vel Tarnócza. Cito stb. citissime.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

A BÉCSI TITKOS LEVÉLTÁR OKLEVELEIBŐL.

XXI.

János Zsigmond kötelezi magát, hogy a közte és I. Ferdinánd császár között 1562-ben kötött fegyverszünetet, melyet a császár még egy évre 1564. aprilis 12-dikéig meghosszabbított, minden elősorolt pontjában híven még fogja tartani. Kelt Brassóban 1563. april. 17-dikén.

Joannes Secundus Dei gratia electus Rex Hungarie Dalmatie Croatie etc. significamus tenore presentium universis et singulis, quod nos altius nobiscum reputantes nihil aequae ad principum cordatorum et christianorum munus spectare quam ut tranquillitati publice, subditorum quieti, Regni et ditionis sue conservationi invigilare, motosque tumultus pro viribus sedare conentur, precidantque quantum quidem in se est seminaria dissidiorum in malum publicum quomodo subnascentium. Itaque volentes tum functioni nostrae respondere, dum vero ad benevolam fraternam et sedulam adhortationem Serenissimi principis domini Sigismundi Augusti dei gratia Regis Poloniae, magni ducis Lijtuaniae, Russiae, Prussiae, Masouiae, Samogitiae, Barique etc. domini et heredis, aunculi nostri observandissimi, atque etiam ad officiosam et faventem interpellationem Serenissimi principis domini Maximiliani secundi, divina favente clementia Romanorum Regis semper Augusti, ac Germaniae, Bohemiaeque Regis, Archiducis Austriae, ducis Burgundiae, Stiriae, Carinthiae, Carniole et Wirtemberge, Marchionis Moraviae, ducis Lucemburgensis, superioris et inferioris Silesiae, Marchionis Lusatie etc. Comitum Tyrolis etc. affinis, consanguinei nostri observandissimi, inducias sub infrascriptis conditionibus et articulis anno proxime preterito nobis per Sacratissimum principum Dominum Ferdinandum divina favente clementia Romanorum Imperatorem semper Augustum, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatie, Croatiae, Sclavoniae etc. Regem, Infantem Hispaniarum, Archiducem Austriae, ducem Burgundiae etc. Marchio-

nem Moraviae, Comitum Tyrolis etc. dominum et majorem nostrum observandissimum concessas, quod videlicet nos auxiliares copias Turcarum, quas potentissimus et invictissimus Imperator benefactor noster clementissimus nobis defensionis gratia concessisset, e ditione et finibus Regni nostri Hungariae removeremus, ita ut ad stationes suas reverterentur, idque perficere curarem, quantum quidem per vires nostras sincere fieri posset, item ut utraque pars tempore istiusmodi indutiarum libere et pacifice teneret et possideret ea, que ipso die firmandarum indutiarum realiter et ipso actu tenere et possidere dinosceretur, et quod hoc modo arma utrinque in solidum et re ipsa cessarent et conquiescere deberent, ita ut non modo inter Sacratissimam Caesarem Majestatem Romanorum ac nos, verum etiam inter utriusque nostrum milites ac subditos, Barones, Nobiles, cives, plebeos et cujuscumque status homines adpresens in obedientia nostra constitutos mutua concordia et tranquillitas sancte firmiterque observaretur, nec in futurum sub his indutiis alter alterius milites, subditos, urbes, terras, loca, castra, arces et quolibet bona mobilia vel immobilia, contributiones, decimas, tricesimas, proventus cum servitiis hostiliter invadere, turbare, molestare, occupare vel opprimere, vel ditionem suam quocumque pretextu seu colore in prejudicium alterius extendere et proferre presumeret, sed manerent omnia pacata et tranquilla, maxime vero ut tam nostri quam Sacratissime Caesareae Majestatis Romanorum subditi in utriusque nostrum obedientia et potestate adhuc constituti, qui in presentibus turbis et motibus vel ob metum forsitan Turcarum vel aliam quamcumque causam vaxillassent siue suspectos se reddidissent, vel alterutrum quovismodo offendissent, hisce indutiis comprehensi earum ita participes redderentur, ut nulla in eos quovis quesito colore vindicta institui, sed omnis in eos concepta indignatio et persecutio utrimque cessare deberet, et quod sub jam dicto annuo induciarum tempore libere oratores nostros seu nuncios ad ipsam Sacratissimam Cesaream Majestatem Romanorum mittere possemus, qui de honestis conditionibus firme pacis tractarent, quodque

tractatibus illis Serenissimus quoque Rex Polonie, auunculus noster observandissimus per suos oratores intervenire posset, quemadmodum ex litteris indutiarum utro citroque confectis manifeste constat, eas ipsas nimirum indutias in alterum quoque annum integrum per eandem Sacratissimam Imperatoriam Majestatem Romanorum faventer prorogatas et extensas, quarum finis erit die duodecima Mensis Aprilis anno sequenti millesimo quingentesimo sexagesimo quarto, admittendas, complectendas et acceptandas duximus, quemadmodum admittimus, complectimur, acceptamus, et per presentes litteras nostras animo deliberato in verbo nostro Regio eandem Sacratissimam Cesaream Majestatem Romanorum assecuramus et certam reddimus, quod tempore prescripto juxta predicta ab omni armorum violentia adversus ipsam Sacratissimam Cesaream Majestatem ipsiusque subditos abstinebimus, omnibusque Capitaneis et subditis nostris serio interdicemus et inhibebimus, ne contra hanc voluntatem nostram quidquam aggredi seu attentare audeant, dummodo ipsa quoque Sacratissima Cesaream Majestas Romanorum capitaneis suis, prefectis, militibus et subditis itidem serio injungat, ut omnia et singula premissa candidè et firmiter observent, harum nostrarum manu nostra subscriptarum et sigilli nostri impressione munitarum testimonio litterarum. Date in civitate nostra Brassouia decima septima die mensis Aprilis Anno domini millesimo quingentesimo sexagesimo tertio.

JOANNES Electus Rex, mp.
(P.H.)

(Eredetiye pecséttel a bécsi cs. titkos levéltárban.)

XXII.

János Zsigmond megbízó levele I. Ferdinánd császárhoz és fiához Miksa királyhoz küldött követe Báthori István váradi kapitány részére. Kelt Brassóban 1563. április 27-ikén.

Serenissime princeps domine affinis consanguinee nobis observandissime, salutem candidi affectus et obsequentiae nostrae deditissimam commendationem. Proximis literis nostris, benevole significaueramus nos expe-

dituros breui ad maiestatem Imperatoris Romanorum sacratissimam dominum maiorem et consanguineum nostrum observandissimum simul et ad maiestatem vestram serenissimam praecipuum virum; jtaque enim missimus ad easdem maiestates vestras sacratissimas hunc fidelem nostrum magnificum Stephanum Bathory de Somlyo arcis nostrae Varadiensis capitaneum, consiliarium et oratorem nostrum nobis sincere dilectum, cum instructione nostra plena et sufficienti, acturum de rebus nostris priuatis arduis et regni nostrj publicis, quas ab eo ipso maiestas vestra serenissima fauenter intelligere dignabitur. Rogamus maiestatem vestram serenissimam, dignetur eum clementer admittere et vsui publico atque obsequentiae nostrae erga se fauere, eius dictis fidem habere indubiam. Maiestatem vestram serenissimam deus noster optimus maximus rectissime et diutissime in bonum Christianae reipublicae conseruare dignetur. Date in civitate nostra Brassouia die XXVII. mensis Aprilis anno domini 1563.

Ejusdem maiestatis vestrae serenissimae

obsequens consanguineus
JOANNES Electus
Rex subscripsit.

Kivül: Serenissimo principi domino Maximiliano secundo, diuina fauente clementia Romanorum regi semper Augusto, ac Germanie Boemieque regi, archiduci Austriae, duci Burgundie, Stirie, Carinthie, Carniole et Wirtemberge, marchioni Morauie, duci Luxemburgensi, superioris ac inferioris Silesie, marchioni Lusatie, comiti Tyrolis etc. domino affini consanguineo nostro observandissimo.
(Eredetiye pecséttel a bécsi cs. titkos levéltárban.)

LEVÉLTÁRI ADATOK

a XVI. és XVII-ik

század történetéhez.

IV.

NOS GABRIEL Dei Gratia Transsylvaniae Walachiaeque Transalpinae Princeps, Partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum

Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes quibus expedit uniuersis. Cum omnibus qui in summa rerum moderandarum dignitate constituti Principem uitam ducunt, proprium conuenientissimumque munus esse, atque adeo ad gloriam nominisque splendorem illustrandum momenti plurimum adferre consueuerit ut in uniuersos, qui eorum subsunt ditioni, sese quam munificos perbenignosque praebeant. Illos autem cumulatoribus, amplioribusque prosequantur praemijs et honoribus, qui omnem industriam, studium, fidem denique et integritatem, ita Patriae Principique suo declararunt, ut omni fauore liberalitate et munificentia quam dignissimi censeantur, eo enim beneficij conferendi genere, tum maxime cuiusque Principis, splendor latius patet diffusiusque indies propagatur, tum uero subditorum suorum animi, ut eadem prosequantur erecti, ad obsequia alacrius obeunda magis ac magis incitantur. Sane igitur harum rerum consideratione habita, anima aduertentes et ob oculos habentes, intemeratam fidelitatem gratissimaque et nullo unquam aeuo oblitteranda merita ac seruitia, fidelis nobis honorandi Generosi Domini Pauli Kereztessy, de Nagy Megier, Consiliarij nostri ad Districtuum Caransebesiensis et Lugosiensis supremi Bani Comitatus Zeoriniensis, quae ipse tanto cum excelsi animi sui studio exhibuit, ut eum amplissimis quibusque ornamentis maxime dignum iudicemus; nam ab eo toto tempore, quo per Dei benignitatem, ad hoc Principatus nostri fastigium euecti sumus, ea in omni re, constantiae, integritatis ac virtutum suarum argumenta exhibuit, ut nemini dubium sit, quin optime de se conceptae existimationi hactenus abunde satisfecerit, non solum enim in eo in regni nostri statu, quo summa pace et tranquillitate fruebamur, laudabiliter se gessit, nobisque gratissimum exhibuit. Verum etiam aduenientibus et ex insperato ingruentibus uarijs praeteritorum temporum procellis et mutationibus, in omnibus rebus et negocijs magnique momenti legationibus, non parcendo laboribus, fatigijs et expensis, imo etiam uitae suae discrimini, in nos praefatumque Regnum nostrum Transsylvaniae, praecleara fidelitatis,

fideliūque suorum obsequiorum monumenta exhibuit, ac deinceps quoque non minus constanter quam laudabiliter exhibiturum et impensurum ipsum confidimus. Hoc itaque respectu Totalem et integram Arcem nostram Deznij uocatam, simul cum Totalibus et integris Oppido Nagy Dezny; Necnon possessionibus Monyaza, Kis Dezny, Bruzturezk, Zembrul, Valie, Maire, Also Zekas, Holt, Felseö Korotna, Kraykoua, Zeliste, Tekeres, Laschior, Rosia, Burinb, Berinde, Diaczy alias Deakfalua, Nyagra, Bohan alias Also Falu, Also Minyadul, Ignest, Prodinest, Zuzan, Nadalbest, Felseö Miniadul, Danczfalua et Lonia, nuncupatis populosis. Item Totalibus et integris portionibus possessionarijs similiter populosis in Possessionibus Nagy Láz et Mezes uocatis. Necnon Totalibus et integris possessionibus desertis sive praedialibus Zernesti, Topaza, Reuetisul, Kochioba, Zterhani, Chioresti, Also Ray, Tulinczy, Uufalu, Faresti, Balichoany, Beolchinesti, Visesti, Praestesti, Felseö-Kertesul, Fenes, Zlistinchia et Felseö Szekas, sic dictis, omnino in Comitatu de Zarand existentes habitas. Quas et quae primum quidem Sigismundus Kornis de Ruzka tenuisset et possedisset; uerum idem notam perpetuam infidelitatis incurendo iuxta contenta Generalis Decreti, publicoque dominorum Regnicolarum suffragio ac unanimi deliberatione, in Generali eorum Conuentu, ad Decimum quintum diem Mensis Maij Anni praeteriti Millesimi Sexcentesimali Duodecimi in Ciuitate nostra Cibiniensi, indicto, superinde conclusa, ad nos fiscumque nostrum atque adeo collationem dispositionemque nostram condescensas; Deinde uero per gratiosam donationem nostram a Gabriele Bethlen de Iktar tentas et possessas; uerum ex eo quod ipse quoque hisce praeteritis diebus, fidei et fidelitatis suae nobis debitae, multifariorumque beneficiorum nostrorum in ipsum collatorum immemor, contra nos dignitatemque nostram, atque adeo publicum regni nostri statum insurrexisset, et cum publicis manifestisque regni nostri hostibus clandestinas practicas, perniciosaque et execrabilia consilia fouisset, manifesteque sese opposuisset, ob idque in Generalibus Comitij dominorum Regnicolarum trium nationum, ad Vigessimum

diem Mensis Nouembris, Anni praesentis Millesimi Sexcentesimali Duodecimo, in hac Ciuitate nostra Cibiniensi, ex edicto nostro celebratis, unanimi eorundem uoto et suffragio, iuridice conuictus, et aggrauatus extitisset, crimenque laesae Maiestatis incurrisset, per notam perpetuam infidelitatis eiusdem, amissione scilicet capitum et uniuersorum bonorum, rerumque mobilium et immobilium, tam priorum quam etiam liberorum et Jurium suorum possessionariorum, proprietatisque eorundem, iuxta ueterem et approbatam praedicti regni nostri Transsylvaniae legem et consuetudinem, ad nos consequenterque collationem et dispositionem nostram rite et legitime deuolutas et redactas. Totum item et omne Jus nostrum Regium ac etiam Successorium si quod in praedictis, Arce, Opido, Possessionibus, portionibus possessionarijs, tam populosis, quam desertis, etiam aliter qualitercunque existeret et haberetur, aut eadem et idem nostram ex quibuscunque causis, uijs, modis, et rationibus concerneret collationem, simul cum uniuersis bellicis Machinis, bombardis, scilicet tam maioribus quam minoribus, coeterisque instrumentis ad hoc aptis et idoneis, ac armentarijs. Necnon cunctis suis utilitatibus et pertinentijs quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, syluis, nemoribus, montibus, uallibus, alpibus, vineis, vinearumque promonthorijs, aquis, fluuiis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis, et eorundem locis, generaliter uero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quouis nominis uocabulo uocitatis, ad easdem et idem de iure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis ueris metis et antiquis limitibus existentibus; totaque et omni eo iure, iurisque et dominij proprietate, quibus antea ex benigna donatione et collatione nostra dictus Gabriel Bethlen tenuisset et possidisset memorato Paulo Kereztési, ac per eum Generosae dominae Dorotheae Nemes de Nemeti consorti suae, ipsorumque haeredibus et posteritatibus, primum quidem Masculini, illis uero deficientibus uel forte non existentibus etiam foeminei, imo et legatarijs eorundem utriusque sexus uniuersis, per manus

gratiose dedimus, donauimus et contulimus, prout damus, donamus et conferimus iure perpetuo et irreuocabiliter tenendas, utendas, possidendas, pariter et habendas, saluo iure alieno harum nostrarum uigore et testimonio literarum mediante. Quas nos in formam priuilegij nostri redigi faciemus dum nobis in specie fuerint reportatae. Datum ex Arce nostra Fogaras, die Septima Mensis Nouembris, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Duodecimo.

GABRIEL princeps m. p.

(P.H.)

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

V.

Michael Apafi Dei gratia Princeps Transsylvaniae, partium regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Fidelibus nostris, Generosis, Egregijs et Nobilibus, Balthasari Macskási, de Szent Marton Macskás, Tabulae nostrae Iudiciariae Jurato Assessori, Petro Budai de Alba Julia, Michaeli Ecsedi de Cseke Laka, Caspari Diosi de Kolosvár, Benedicto Vas de Diod, Vice Comiti, Christiano Szabo de Nagy Enyed, Supremo Judici Nobilium Comitatus Albensis Transsylvaniae et Samueli Szentivani Causarum nostrarum Fiscalium Directori, modernis scilicet Commissarijs a Regni statibus ad bona Fiscalia, in hoc Comitatu Albensi Transsylvaniae, ad Curiam nostram Albensem et Alvinciensem pertinentia, et a quibusdam hactenus non bono modo tenta recuperanda exmissis; item Francisco Belinyesi de Várad, uniuersorum bonorum nostrarum Fiscalium Praefecto ac Decimarum Vice Arendatori, et Michaeli Vas de Alvincz, bonorum nostrarum Albensium Provisori, caeterisque officialibus nostris modernis scilicet et futuris pro quouis tempore constituendis; cunctis etiam alijs, cujuscunque status et conditionis hominibus, quorum scilicet interest seu intererit, praesentes nostras visuris nobis dilectis, Salutem et gratiam nostram! Fejérváratt lakó Lipesi György hívünk, váradgyai portusi proventusunknak perceptora, alázatos könyörgése által megta-

lálván bennünket, jelenté, hogy egyúfhány jobbágyocskáji ezen fejevári fiscalis jószágunkban (nem lévén magának annyira való földel) a mi fundusinkon lagnának, melyeknek fundusinkon való lakásokat ennekutánna is megirt Lipcsei György hívünknek és feleséginek Benedeki Katának s két ágon lévő posteritásoknak kegyelmességünkbul megengedtük, compromittálván arra magát, hogy afféle fundusok után való szántóföldekbül és szöllőkbül a dézmáját igazán kiszolgáltatja, és a falu közzé is az adózást értékek szerint praestáltatja jobbágyival; kinek ez iránt való instántiájára és tisztiben való hűségig szolgálatajára kegyelmes tekintetünk lévén, fenn megirt mód és conditio alatt ezen fejevári fiscalis jószágunkban megengedtük, hogy az hol jobbágyocskája vagyon a mi fundusunkon, szabadon és sine omni impedimento lakhassanak rajta és birhassák pacifice. Minek okáért Kegyelmeteknek, fenn megirt hiveinknek parancsoljuk kegyelmesen és serio, így értvén megemlített Lipcsei György hívünkhez való kegyelmességünket, megirt conditio praestálása alatt az hol jobbágyi ezen fejevári jószágunkban fundusinkon lagnának, ez kegyelmes annuentiánkban meghagyja és megtartsa őket minden impedimentum nélkül. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in Civitate nostra Alba Julia, die tertia mensis Junij, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo.

M. APAFI m. p.

(P. H.)

Kivül a Bonyhai János irásával: Anno 1676 die 28 Majj exhibitae et perlectae hae annuenticiales literae Suae Celsitudinis Principalis Albae Juliae per me Provisorem Albensem

JOHANNEM BONYHAI m. p.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

VI.

Mint jóakaró Uramnak szolgálók
Kegyelmednek!

Kegyelmed nékem irt levelét vöttem; mit irjon, értem. Jósika Urammal való dol-

gában az Uramnak definitiva sententiája nem volt, hanem csak interlocutoria deliberatiók pronuncióltattak, mivel de merito szólván az Uram, vévék ezekben, hogy juxta exhibitas convincálatnak, és cum solito onere deponálá a procurator, mely ha nem interveniál vala, contractualiter convincálatnak vala. Mely depositióról való irásom ez a protoculumban: Antequam finaliter deliberatum esset, interveniente Dominorum actorum Procuratore, praesentem causam conjunctam cum Generoso Domino Paulo Keresztessy, cum tota sua serie ac soluto cum onere deposuit, et cupiebat in causam atractos admoneri cum tertia oneris parte. Ennél egyéb ott nem deliberátatott; akarnám, ha az Uram ő Kegyelme alájönne, most Cserményi Uramék megszólítják ő Kegyelmet. A törvényszék celebrátatni kezd a jövő szeredán Bácsiban; ha eddig nem tudta Kegyelmed, így irja meg az Uramnak. Tartsa Isten Kegyelmedet jó egészségben, kívánja

az Kegyelmed jó akarója

Dévae, 28. Majj Anno 1672.

APÁCZAI TAMÁS m. p.

Külczim: Generoso Domino Emerico Killyéni, Domino mihi observandissimo.

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

VII.

Nos Michael Apafi Dei gratia Princeps Transsylvaniae, partium Regni Hungariae Dominus et Siculorum Comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis; Quod Nos, dignum et honorificum habentes intuitum gratissimorum obsequiorum Generosi Pauli Inczédi de Várad, Illustrissimae Principissae Annae Bornemisza, conthoralis nostrae charissimae Secretarii, nobis dilecti; quae ipse a Regiminis hujus Nostri primordio tam Nobis ipsis, quam etiam memoratae thori nostri Sociae lectissimae in omnibus occasionibus rerumque ac temporum vicissitudinibus, ad gratam animi Nostri complacentiam fideliter exhibuit et impendit; quem etiam imposterum eadem fidelitatis obsequia exhibiturum, ac pro re nata

effective declaraturum confidimus; tum ob hoc igitur, tum etiam, quod idem Paulus Inczédi paratis et numeratis in pecuniis, centum et quinquaginta Talleros Imperiales in aerarium Nostrum deposuerit, totales omnino, et integras Domum, cum fundo, Nobilitarem Kórod Szent Márton, ac portionem possessionariam in Füle-telke possessionibus, in Comitatu de Küküllő existentibus habitas, per mortem et defectum Semini Generosi quondam Joannis Kendi de Nagy Kend, in Nos consequenterque benignam dispositionem ac collationem Nostram condescensas; totum item et omne Jus Nostrum Regium, si quod in praedictis Domo Nobilitari, ac Portione possessionaria etiam aliter qualitercunque existeret et haberetur, aut caedem et idem Nostram ex quibuscunque causis, viis, modis et rationibus concernerent collationem, simul cum cunctis suis utilitatibus ac pertinentiis quibuslibet, terris scilicet arabilibus, cultis et incultis, agris, pratis, pascuis, campis, foenetis, silvis, nemoribus, montibus, alpbibus, vallibus, vineis, vinearumque promontoriis, aquis etiam, fluviis, piscinis, piscaturis, aquarumque decursibus, molendinis, et eorundem locis, generaliter vero quarumlibet utilitatum et pertinentiarum suarum integritatibus, quovis nominis vocabulo vocitatis, ad eandem de jure et ab antiquo spectantibus et pertinere debentibus, sub suis veris metis et antiquis limitibus existentibus, memorato Paulo Inczédi, haeredibusque et posteritatibus ipsius utriusque sexus universis cum libera disponendi facultate, ipso vero sine omni (quod Deus clementer avertere dignetur) dispositione, ac semine deficiente, etiam fratribus suis nexu sanguinis proximioribus, gratiose dedimus, donavimus et contulimus: prout damus, donamus et conferimus jure perpetuo et irrevocabiliter tenendas, utendas, possidendas, pariter et habendas. Salvo jure alieno, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in Castro Nostro Radnoth, die octava mensis Octobris, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Septuagesimo Septimo.

MICHÁDL APAEI M. P.

(P.H.)

(Eredetije K. Papp Miklós gyűjteményében.)

Az 1848—49-ik évek

TÖRTÉNETÉHEZ.

Közli: K. Papp Miklós.

III.

Kolozsvár, 2. Mart. 1849.

Horváth János teljhatalmu kormánybiztos Urnak.

A muszka katonaság küzdelmét ellenünk eddig egyedül százsármánynak tartottam és mint illétt, megvallom, inkább nevetségesnek mint fontossággal bíró tárgynak tartottam, de már most annyi részről érkeznek hozzám tudósítások, annyi okokkal támogattatik a hírek valósága, hogy azt közönbösen ignorálni véteknék tartanám. Bém derék tábornokunk is szikla erősen hiszi az orosz interventiot, — mi nem csuda, hisz ő lengyel — s mint televér lengyel, csak annyi jót tesz fel az orosz udvarról, mint mi az osztrák kormányról és dinastiáról. Én meg vagyok arról győződve, hogy az orosz nem interveniál, de már azt hajlandó vagyok hinni, hogy katona parancsnokai részéről az önkénytesen vállalkozók átjövételét elnézi, ha az orosz udvar úgy tudná dolgainkat mint mi, tudniillik, hogy odáig már eljutottunk, hogy osztrák minket legyőzni külavatkozás nélkül nem képes, tarthat a harc változó szerencsével évekig, de végre Ausztria felbomlik, és Magyarország felvirágozand; ha az orosz udvar ezt így tudná, úgy teljes bizonyossággal legszigorubb rendelettel akadályozná katonaságának beavatkozását dolgainkba, ellenben ha ő ezt nem úgy hiszi — pedig nem úgy hiszi, mert mellettünk egész orosz birodalomban nem létez egyetlen egy organum is, ellenünk pedig sok, több mint sok, úgy valószínűnek tartom, hogy a szerint fog ellenünk Ausztria mellett tenni, a hogy tón 1809-ben Lengyelországban Napoleon mellett Ausztria ellen, azaz, a mig a vagrami ütközettel el nem enyészett minden győzelmi reménységár Ausztria részére — addig szoros neutralitást tartott, a vagrami ütközet után pedig, jól-

lehet volt még elég forrása Ausztriának, melyből merithetett, de hogy Ferdinánd erre ne segíthesse Galliciából a meritésben, azt az orosz generalok schackban tartották, minden perczen megtámadást gyanittatván, ilyen viszonyban ilyen eljárást várhatunk az oroszról.

Azért szükségesnek tartom a Moldvában, Oláhországban létező muszka katonai parancsnokokat arról győzni meg, hogy a mi körülményeink épen nem kétségbeesettek, eddigelé minden nyílt csatában, de mindenben győztünk, kivéve Vizaknát, és hogy a fővárost átengedtük, az részünkről a legjobb politikai fogás volt (ezt én éppen ellenkezőleg hiszem és tudom) de sokan úgy tartják. Most a magyar táborok egyesültek, nyílt ütközetben nem lehet vesztenünk, és Erdélyben tapasztalhatják magok a muszka parancsnokok, hogy daczára minden szász cselszövénynek, pénzvesztegetésnek, daczára minden oláh vérengzésnek, soha és sehol diadalt vivni nyomoru sergeinken sem képes az osztrák, a hol árulás következtében váratlan meglepés nem segíti egy kis győzelemhez; egyéberánt tudatandó lenne velök, hogy mi nem állunk forradalmi téren, mi arra állittattunk, mi a sanctio pragmaticat megtartjuk, de annak értelmében a minket megillető függetlenségünket fel akarjuk tartani, és mi méltán várnök, hogy Európa hatalmasságai . . . jog és igazság nevében törvényes követelésinkben segéljenek és ne engedjék e loyális nemzetet, melly Európa békéjéért régiebb és ujabb időkben annyit vérezett, mellyet a revolutiok mámorai soha el nem szédítettek, melly semmit nem kívánt mint királyi esküvel szentesített törvényeinek oltalma alatt békében élni, ne engedjék mindet a legbosszantóbb hitszegésnek áldozatul esni, s kitörölni az önálló nemzetek sorából, mellyekért hosszú időközön át őrt állott s fedezte saját hátramaradásával.

Hogy fel nem tehetjük az orosz udvar

vallásosságáról s humanitásáról, hogy egy ily nemzet elnyomásában részt vegyen, azonban minthogy a pártütő szászok ezzel nyíltan kérkednek szóval, írásban, hirlapokban, a nép jogoknál fogva tudnunk kell, hányadán vagyunk, azért kérdést intézünk kötelességünk érzetében, kijelentvén, hogy készebbek vagyunk egytől egyig meghalni, mint nemzeti életünk hitszegő lemészároltatását gyáván elvárni.

Ez lenne körülbelöl a tengely, melly körül a muszka generalisokkali conversatio-nak forogni kellene, én nem vagyok szerencsés önt személyesen ismerni, de annyi dicséreteket hallok minden jobb embereinktől önről, hogy ezen ügyet önnek erélyességére s ügyességére bizni kötelességemben állani hiszem, önt a közelebb lét is inkább segilli alkalomhoz, mint akárki mást, ki elme és lelki tehetségeinél fogva ilyen fontos feladatra hivatva lehet. Sziveskedjen ön kormánybiztos ur a generalishoz, a muszka generalishoz elmenni, és őt a dolog valóságával fentebbi értelemben megismerkedtetni. Én Pétervárral akarok diplomatikai összeköttetésbe jönni, de önnek azt meg kell előzni, én eredményt várok fellépésünktől.

Uti költségek fedezésére rendelkezésére álllok önnek, ha a körülményei megengedik azokat előlegezni, úgy visszajövele után azonnal visszatérem, ellenkező esetben küldjön biztos embert, a kinek azokat kézbesíthetem.

Sok, igen sok függ, talán Erdély és az egyesült hazának sorsa, jövője önnek eljárásától, vezesse a jó sors önnek lépteit és engedje, hogy eljárásának sikerével vigasztalassa meg szegény megtámadott hazánkat. Üdvözlöm önt kormánybiztos urat szivemből

CsÁNYI László s. k.
t. h. orsz. biztos.

A MAGYAR NEMZETI SZINÉSZET TÖRTÉNETÉHEZ.

Közli: K. Papp Miklós.

1807.

XVIII.

Méltóságos L. Báró, Administrator
és arany kulcsos Ur,
Drága Méltóságos Uram!

Nagyságodnak augusztus 3-kán költ levelét teljes tisztelettel vettem, a diosodi porziócskám állapotjában hozzám mutatni méltóztatott kegyességét Nagyságodnak hálaadó szívvel veszem és instálom továbbra is, hogy abban engemet megtartani méltóztasson, a melynek reménysege mellett ezuttal bátorodom azt instálni, hogy azon ember által méltóztasson Nagyságod az esztendei 60 Rft. árenda iránt egy contractust expedíaltatván nékem elküldeni, reméllem, hogy Jó ur, akit ez iránt személyesen is megkértem, véghez viszi.

Csürössel beszéltem, a ki a Nagyságod kegyességét alázatosan köszönné, a maga praentensioját specificatióba tévén nékem általadta, én pedig az ő kívánsága szerint ide zárom, mellynél fogva ő azt instálja, hogy méltóztasson Nagyságod aztat megtekintvén, minden becsü közbejövése nélkül a dolgot úgy intézni, hogy ő kárt ne valljon, a statuák olkészítését igéri.

A magyar játszó társaság igazgatásába a Nagyságod személyességének felvállalása iránt kellető kinyilatkoztatásomat akkorá, a midőn nagyságodhoz személyesen szerencsém léssen halasztván; Nagyságodnak hozzám lett leereszkedését és bizodalmit alázatosan köszönöm. — Mellynek következésül a vélem

közlött contractusoknak alázatos visszazárások mellett jelentem, hogy az actorokat és actrixokat az ide rekesztett magok kinyilatkoztatások szerint hosszszas igyekeztünk után is rá nem vehettük, hogy a Debreczenbe való utazást megigírják, illy környüállásban tehát, mit tehattunk egyebet, mint azt, hogy leköteleztettük mindnyájokat, a mint az idezárt reversalisok bizonyítja, hogy 9-ber 1-ső napjáig fizetést nem kívánunk, a mire a musikusok is magok subscriptiójok alatt költ contractusok, vagyis lekötelezéseknél fogva magokat ajánlották, fennhagyván magoknak ez utolsókat, (a mit megtiltani se lehet), hogy Nagyságodhoz folyamodhassanak, melly iránt az ők idezárt irások bővebben szól, mellyek egyedül a Nagyságod kegyességétől függenek, azon musikusok, a kiknek contractusok nem volt, az ide rekesztettek szerint contractusra léptenek; melly szerint az egész igyekeztünknek a lett a következése a) hogy Nagyságod novemberig az egész társaságnak kelletett fizetés terhe alól megmentődött b.) hogy az actorok és actrixok novemberre előállni tartoznak, és c.) hogy a musikusok is mind conventionalva lévén, mind akadály nélkül novemberre a játékok elkezdődhetnek, — mellynek nem is lehet egyéb akadály, hanem ha az játszó hely meg nem készülne, azt pedig a Nagyságod hazafiui buzgósága és a nemzethez eddig is megbizonyított szeretete el fog háritani. — És ezek szerint az intézet jó és hasznos reménységet mutat, de csak úgy, ha az egész theatrum dolga organizálódik, még pedig a Nagyságod személyes jelenlétében, a mikor nékem is szerencsém léssen magam kinyilatkoztatásomat Nagyságodnak parancsolatja szerint megtennem.

A status personalis a consignatio szerint egészen kifizettetett. — Mellyeknek

alázatos jelentések mellett gratiájába magamat ajánlván teljes tisztelettel maradok

Méltóságos L. B. Administrator Ur
Nagyságodnak

Kolozsváratt, augustus 11-kén 1807.

alázatos szolgálja
SZENTKIRÁLYI MIHÁLY mp.

XIX.

Méltóságos L. Báró és Administator Ur,
Drága Méltóságos Uram!

Mivel se az augustusi válaszomra, melyben a Nagyságod személyességének fel, vagy nem vállalása iránt magam feleletemet Nagyságodhoz megtettem, se a septemberi levelemre, melyben a szála általadása iránt a gróf Rhédei urak által készített contractus ponijait közlöttem vala Nagyságoddal, eddigelő legkissebb válaszáat Nagyságodnak nem vehettem, annyival kevésbé az iránt Nagyságoddal személyesen nem tanácskozhattam, egyáltalában azt hittem, mellynél egyebet, semmi mozdulásokat és rendeléseket az egész dologban észre nem vehetvén, nem is hihettem, hogy az egész theatrum dolga avagy csak a következőképpen nézve elenyészett; mellynek tekintetéből magam dolgait úgy intéztem, hogy hivatalos kötelességeimet is ezek mellé vivén, teljes lehetetlen, hogy a theatrum igazgatását magamra vehessem; — a minthogy immár az augustusi levelemnek tartása szerint egyáltalában bátorkodom Nagyságodnak alázatosan jelteni, hogy magamra nem is vészem, annyival is inkább, hogy már mindennel elkéstünk, és én, a ki az egész dologba legkissebb befolyással nem voltam, a körülállásokat nem tudom, ága bogát nem esmérem, előmenetel hasznát nem is eszközölhetem; melyhez képest instálom Nagyságodat, méltóztasson ezen dolgot Kanyó Urra, a ki ennek igazgatását eddig is hasznoson folytatta, visszabizni, vagy akárkinek másnak általadni, mert én ha szintén körülállásaim engednék is, minden előoktatás és a dolgoknak tudása nélkül ily dolognak igazgatását magamra nem vállalhatnám, annyival is inkább, hogy ezen

dolog fundus nélkül nem is mehet, én pedig se a magam, se a Nagyságod nevére nem szeretném kölcsönözni, de akár hogy légyenek is mindezek, én teljességgel terhes körülállásaim miatt ezen dologba nem avatkozom. — Bizom is, hogyha Nagyságod méltóztatik megtekinteni egyfelől azt, hogy ezen igazgatásnak felvállalására eleitől fogva magamat nem köteleztem, másfelől azt, hogy körülállásaim annak felvállalását és remélt folytatását nem engedik, ezen kinyilatkoztatásomért rám nem neheztelni méltóztatik. Minden egyebekben ajánlom csekély szolgálatomat, méltóztasson Nagyságod egyebet akármit parancsolni, mert ezer örömmel teljesítem. A musikusok kérését alázatosan ide rekesztvén és magamat gratiájába ajánlván maradok

A Méltóságos Báró Administrator urnak Nagyságodnak

Kolozsváratt Octobris 15-kén 1807.

alázatos szolgálja
SZENTKIRÁLYI MIHÁLY m. p.

Külczim: Hadadi Méltóságos L. Báró Wesselényi Miklós Urnak, Felsőes Urunk arany kulcsos hívének, Tekintetes Nemes Szolnok Vármegye Nagyérdemü Administratorának, drága jó Méltóságos Uramnak ő Nagyságának tisztelettel

Zsibón.

XX.

Én, ki nevetem alább feljegyeztem, ezennel megemlérem azt, hogy ez mostan folyó 1807-ik esztendőben Octobernek 28-ik napján Méltóságos Gróf Kis Rhédei Rhédei László Ur ő Nagysága facultatiójából, ezen Kolozsvár szabad királyi városában a piacz soron, az ugynevezett Rhédei háznak hátsó részében lévő nagy bál házat a mellette lévő szobákkal és (s. v.) kamaraszékkel együtt Méltóságos Gubernialis Secretarius Kenderesi Mihály Urral tett egyezésünk szerint (mint a kire ennek effectatioja Méltóságos L. Báró Hadadi Wesselényi Miklós Ur ő Nagyságától bizattatott) a magyar theatrum számára kiadtam arendában

a közeli 1808-ik esztendőben esendő Szent-György napjáig 500. ötszáz Rhforint a Méltóságos kifogadó ur által nékem előre kifizetett s általam effective percipiált arenda summában e következő conditiok alatt:

1-mo Minthogy gróf Rhédei László ur ő Nagysága azon bál házban Szent-György nap után legottan építtetni szándékozik, erre nézve, hogy a theatrum által legkissebb kőfal is hogy meg bontattassék, arra szabadság nem adattatik.

2-do Az udvar felől a bál házban leendő ki s bójárás másoknak teljességgel meg nem engedtetik, hanem csupán csak a játszó társaság tagjainak.

3-tio. Azon bál ház a micsoda állapotban mostan általadódik, Szent-György napkor a kiadó Méltóságos gróf ur hasonló állapotban vehesse vissza, a mikor is ha az arenda ideje alatt megtörténhet valami nevezetes deterioratiok tapasztaltatnának a már megnevezett házakban, azt a kifogadó Méltóságos L. Báró ur a theatrum cassájából vagy illendőképben reparaltatni, vagy pedig ahhoz értő mesteremberek által legitimalandó becsü szerint a kiadó Méltóságos gróf urnak pénzül refundálni köteles légyen.

Melly fennebb irt pontok szerint tett egyezésnek nagyobb erősségére s állandóbb voltára nézve adom ezen tulajdon subscriptióm és usualis pecsétem alatt költ s az itten coramizalendő szolgabíró regiussága által is megerősített contractualis leveletem. Kolosvárt, a fennirt napon és esztendőben.

(P.H.) Jó SÁMUEL mp.

Gubern. Cancellista és a tisztelt
gróf biztosa.

(P.H.) Coram me FRANCISCO JÓNÁS mp.
L. Regiaeque Civitatis Claudiopolis Jurato
Vice judice, super praemissis fide mediante
testificante.

1808.

XXI.

Kedves barátom!

Leveledet szeretettel vettem. Hogy a magyar játszó szín vagy társaság állapotja naponkint lejobb száll, és a végső elenyésztéshez közelget, azt mindenektől igen sajnoson értem, mihelyt a társaság kétfelé vált, mindjárt megjövendöltem, sőt még a mult esztendőben, a midőn az itt megmaradott rész itten mulatott, előre mint bizonyost ugy lehetett látni: meg vagyok az iránt nyugodva és mások is tapasztalhatták, hogy ezen társaság nemcsak fenmaradhatására, sőt virágzására és illő diszének megszerzésére én az lehetőségig minden igyekezettel munkálódtam. Rólad pedig az egész ország tudja, hogy mások felett, magad nevezetes károdal is mely sok áldozatot tettél! de mindezek nem valának a sok visszavonások és némely kedvetlen környülállások miatt elégségesek a kívánt czélnak elérhetésére. Teleki József kedves öcsém, a mi barátunk és a theatrom, a magyar nemzet és nyelv barátja 20. praesentis bément Kolosvárra, nyolcz napok mulva visszajön, réá biztam (leveledet néki megmutatván) hogy Kolosvárt minden környülállásoknak járjon jó móddal végére, azokkal, kik a theatrom barátinak megmaradtanak, mint főképpen Teleki Ferencz és Lajos bátyáim, ugy másokkal is, de Kócsival és az actorokkal is beszéljen, és nékem mindenekről tökéletes relatiot hozzon; akkor mindjárt a postán Zilajra kívánságod szerint válaszomat és vélekedésemet megírom. Feleségem szivesen köszönt. Kedves ángyom ő Nagyságát tiszteljük, kedves Miklóst szeretettel öleljük, lévén, mig élek, hiv barátod

M.-Vásárhely, 23. Martz. 1808.

TELEKI MIHÁLY.

A Monsieur Monsieur le Baron Niclas Wesselényi de Hadad. Chambellan de Sa Majesté Royale Apostolique Administrateur du Comté de Szolnok

a 'Sibó.